

Лазар Ю. Інвестиційний механізм розвитку соціальної відповідальності на засадах державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Ю. Лазар // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2013. — Вип. 2 (9). — С. 75-88. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13lyvdpp.pdf>.

УДК 338.242:330.322

JEL Classification: L32, M14

Юлія Лазар

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»,
проспект Перемоги, 37, м. Київ, 03056
e-mail: yuliyalazar@mail.ru
асистент кафедри менеджменту

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Анотація. В статті розроблено науково-методичні засади формування інвестиційного механізму розвитку соціальної відповідальності вугільних підприємств, що спрямовані на стимулювання соціального інвестування у сферу безпеки праці та сприяють підвищенню інвестиційної привабливості вугільних підприємств в рамках державно-приватного партнерства. Враховуючи значущість інституційних умов для розвитку державно-приватного партнерства, на основі чинного українського законодавства сформовано базу нормативно-правового забезпечення функціонування механізму державно-приватного партнерства, що дає змогу комплексно оцінити правові передумови та потенціал реалізації державно-приватних проектних ініціатив. На основі досліджень закордонного досвіду впровадження проектів державно-приватного партнерства побудовано схему функціонування механізму державно-приватного партнерства з акцентом на присутність та секторальний розподіл функцій планування, організації, мотивації та контролю, що значною мірою сприятиме успішній реалізації стратегії соціально-економічного розвитку вугільних підприємств.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціально відповідальне управління, соціальне інвестування, інвестиційний механізм розвитку соціальної відповідальності, вугільні підприємства, державно-приватне партнерство.

Юлія Лазар

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ПРИНЦИПАХ ГОСУДАРСТВЕННО- ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Аннотация. В статье разработаны научно-методические основы формирования инвестиционного механизма развития социальной ответственности угольных предприятий, направленные на стимулирование социального инвестирования в сферу безопасности труда и способствуют повышению инвестиционной привлекательности угольных предприятий в рамках государственно-частного партнерства. Учитывая значимость институциональных условий для развития государственно-частного партнерства, на основе действующего

Lazar Yu. (2013). Investment mechanism of social responsibility on the basis of public-private partnerships [Investytsiynyy mekhanizm rozvytku sotsial'noyi vidpovidal'nosti na zasadakh derzhavno-pryvatnoho partnerstva]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 9 (2), p. 75-88. [Accessed November 2013]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13lyvdpp.pdf>>.

українського законодавства сформована база нормативно-правового забезпечення функціонування механізму державно-частинного партнерства, що дозволяє комплексно оцінити правові передумови і потенціал реалізації державно-частинних проектних ініціатив. На основі досліджень зарубіжного досвіду впровадження проектів державно-частинного партнерства побудована схема функціонування механізму державно-частинного партнерства з акцентом на присутність і секторальне розподілення функцій планування, організації, мотивації і контролю, що в значительній мірі буде сприяти успішній реалізації стратегії соціально-економічного розвитку вугільних підприємств.

Ключевые слова: соціальна відповідальність, соціально відповідальне управління, соціальне інвестування, інвестиційний механізм розвитку соціальної відповідальності, вугільні підприємства, державно-частинне партнерство.

Iuliia Lazar

National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute",
Prospect Peremohy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine
e-mail: yuliyalazar@mail.ru
Assistant Professor, Department of Management

INVESTMENT MECHANISM OF SOCIAL RESPONSIBILITY ON THE BASIS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS

Abstract. *In the article it is elaborated the scientific and methodological principles for the formation of the investment mechanism related to social responsibility of coal enterprises, directed to encourage social investment in the field of occupational safety and enhance the investment attractiveness for coal enterprises in the context of public-private partnership. Given the importance of the institutional environment for the development of public-private partnership on the basis of the current Ukrainian legislation formed the basis of the legal operation of public-private partnership that enables a comprehensive legal background and evaluates the potential of public-private project initiatives. For studies based on foreign examples of public-private partnership a scheme was constructed of the public-private partnership mechanism functioning with focusing on the presence and sectoral distribution functions of planning, organization, motivation and control, which will contribute to the successful implementation of socio-economic development of coal enterprises.*

Keywords: *social responsibility; socially responsible management; social investment; investment mechanism of social responsibility development; coal enterprises; public-private partnerships.*

Постановка проблеми. Неможливість розвитку силами держави депресивних вугільних регіонів та порятунку все ще перспективних та значимих для країни вугільних підприємств, підвищує значимість розробки ефективного інвестиційного механізму розвитку соціальної відповідальності на засадах державно-приватного партнерства, що сприятиме економічному піднесенню вугільних підприємств в умовах загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державно-приватного партнерства, розглянуті в наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених Р. Абаді, О. Берданова, Є. Бондаренко, В. Вакуленко, В. Варнавський, Дж. Гамільтон, А. Говкрофт, Н. Діденко, Л. Єфімова, К. Кліфтон, Є. Коровін, Н. Купер, В. Манжикова, В. Міхеєв, В. Мочальніков, Л. Отул, Н. Сич, А. Ткачук, І. Федіва, Є. Фишко, В. Якунін та ін. В наукових працях учених розглядаються такі аспекти як: партнерство держави та приватного сектору;

державно-приватне партнерство в реалізації пріоритетних національних проектів, актуальні проблеми теорії і практики державного управління і соціального партнерства, форми державно-приватного партнерства та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Віддаючи належне значущості наукових надбань вітчизняних та закордонних учених, слід відзначити, що у більшості наукових праць, присвячених окресленій проблематиці, приділяється увага розробленню науково-методичних підходів до оцінювання взаємозв'язку між рівнем розвитку соціальної відповідальності та діловою репутацією підприємств. Проте невирішеними залишаються питання формування інвестиційного механізму розвитку соціальної відповідальності вугільних підприємств у забезпеченні підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

Постановка завдання. Метою написання статті є розробка інвестиційного механізму розвитку соціальної відповідальності на засадах державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. У сучасному розумінні партнерство держави і бізнесу представляє інституціональний і організаційний альянс між державою і приватними компаніями, банками, міжнародними фінансово-промисловими групами та іншими інститутами з метою реалізації суспільно значимих проектів. Характер цієї взаємодії, методи та конкретні форми істотно різняться залежно від зрілості і національних особливостей ринкових відносин. При цьому держава ніколи не буває вільною від виконання своїх соціальних функцій, пов'язаних із загальнонаціональними інтересами, а бізнес, у свою чергу, завжди залишається джерелом і прискорювачем процесу прирощення суспільного багатства. Інституційне середовище, в якому партнерство існує, є відносно новим шаблоном у розвитку партнерських відносин, що покликані зіграти важливу роль у вдосконаленні ринкових структур і економіки в цілому. Розвивається партнерство, на відміну від традиційних відносин, створюючи свої базові моделі методів управління, відносин власності і фінансування. При цьому раціональне використання державного капіталу є необхідною умовою задовільної динаміки розвитку ринкової економіки. З іншого боку, саме приватне підприємництво відрізняє мобільність, висока ефективність використання ресурсів, схильність до інновацій. Використовувати переваги обох форм власності без глибоких соціальних змін і потрясінь для суспільства виявляється можливим в рамках різноманітних форм і методів державно-приватного партнерства. Накопичений до теперішнього часу арсенал цих форм дозволяє при безумовному збереженні найважливіших національних об'єктів у державній власності передавати частину правомочностей власника приватному сектору. При цьому господарське партнерство держави і бізнесу дозволяє залучити в державний сектор додатковий капітал, в тому числі й іноземний, послабити гостроту бюджетних проблем, перекласти на підприємницький сектор основну частину ризиків. У такій системі відбувається об'єднання ресурсів та потенціалів двох господарюючих суб'єктів – держави у формі його власності і приватного бізнесу у вигляді підприємницьких принципів господарювання, інвестицій, менеджменту, інновацій [2, 4, 6].

У сучасних умовах принципи державно-приватного партнерства (ДПП) є основою різноманітних механізмів реалізації стратегій соціально-економічного розвитку як України в цілому, так і окремих підприємств. Перш за все, рівень розвитку ДПП багато в чому визначає успішність проведення промислової політики державою.

Вугільна промисловість України є однією із складових її енергетичної безпеки, має глибокі традиції та розвинуту інфраструктуру вуглевидобутку. Без розвитку вугільної галузі, без стабільного видобутку вугілля, без приходу соціально-відповідального інвестора мільйон людей, сотні міст і селищ не мають майбутнього. У свою чергу, енергетична безпека є гарантією економічної незалежності та соціальної стабільності. В протилежному випадку, вугледобувні території чекає поява нових депресивних зон, зростання безробіття і злочинності, перехід населення за межу убогості [4, 10].

Виходячи з вищевикладеного, основною метою розвитку ДПП в депресивних шахтарських регіонах має стати підвищення якості життя населення, відродження трудового

потенціалу. На досягнення цієї мети повинне бути спрямоване і вирішення основних завдань ДПП:

- підвищення ефективності управління державною власністю;
- ефективне використання бюджетних коштів;
- технічний і технологічний розвиток суспільно значущих державних виробництв.

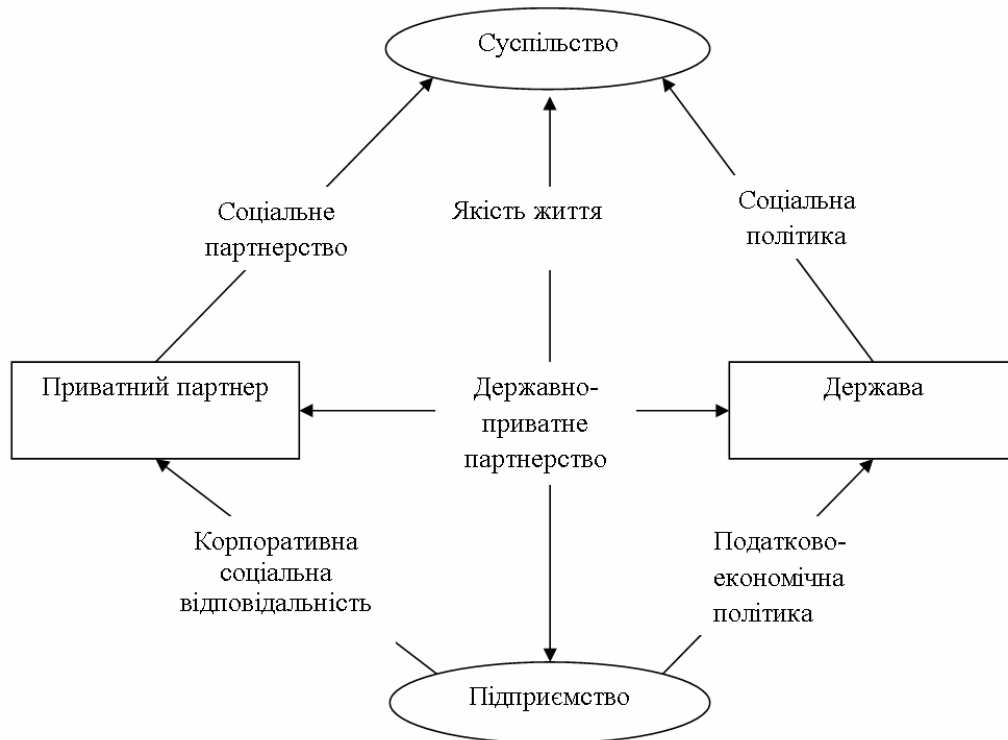
Промислова політика є обов'язковим атрибутом державної участі в економічному розвитку кожної країни. Однак форми і методи такої участі держави надзвичайно різноманітні. Вони визначаються не тільки стадією цивілізаційного розвитку суспільства, рівнем соціально-економічного розвитку країни, але й специфікою інституційного середовища, структурними характеристиками економіки і т.д. У вітчизняній економіці промислова політика у вугільній галузі була предметом активних дискусій, в результаті чого багато разів змінювалися застосовувані методи її проведення, що мало своїм наслідком суперечливі результати. Сьогодні у всьому світі проявляється знову підвищений інтерес до вугільної промисловості, яка у третьому тисячолітті опинилася в центрі конкурентної політики [1, 2, 4].

ДПП на вугільних підприємствах передбачає взаємовідносини нашої держави та бізнесу, на основі об'єднання всіх матеріальних і нематеріальних ресурсів. Для того, щоб раціоналізувати комплексне використання державних надр, важливо підвищення їх загальної інвестиційної привабливості, і переходу до нової, інноваційної спрямованості в експлуатації мінерально-сировинної бази. Досягнення подібних результатів стало можливим завдяки об'єднанню характеристик і унікальних переваг, якими володіють і приватні інвестори, і держава, використання таких переваг приносить синергетичний ефект. Використання державно-приватного партнерства означає, що підприємство залишається в державній власності й не приватизується. Державно-приватне партнерство – це легалізація діалогу бізнесу і влади, що дозволяє державним активам вписуватися в ринкове середовище, а бізнесу – в соціальну інфраструктуру. Важливий елемент ДПП – контроль трудового колективу, контроль профспілок за діяльністю директорів шахт, а також жорсткий моніторинг держави за виконанням інвестором соціальних зобов'язань. Повномасштабна соціальна відповідальність має повернутися в життя вугільних підприємств. Це можливо лише шляхом створення системи ефективного державного контролю над діями приватних інвесторів. Схематично складний взаємовплив учасників соціально відповідального управління в контексті реалізації механізму ДПП зображено на рис. 1.

Успішність проведення промислової політики багато в чому визначається продуманим механізмом її реалізації. Механізм реалізації промислової політики в сучасному світі завжди заснований на прийнятті комплексних рішень, взаємодії різних органів влади – управлінських, економічних, соціальних. Вироблені в результаті такої взаємодії сучасні пріоритети промислової політики можуть бути реалізовані за допомогою механізмів ДПП, забезпечивши умови ефективного промислового розвитку, сталого економічного зростання, рівень добробуту, зайнятості, соціально-економічного життя населення [1, 4].

Звичайно, ДПП не зможе розв'язати всі проблеми галузі, цей механізм має свої переваги і недоліки. Але він може стати ефективним, якщо на вугільні підприємства прийде відповідальний інвестор, який забезпечить їх розвиток.

Система взаємних відносин між приватними власниками і державою проявляється в рамках безпосередньо інституційного середовища, а так само сукупності всіх взаємозв'язків і системи регулювання. Вся ініціатива у створенні середовища належить державі, яка, в свою чергу, залучаючи на умовах концесій приватний капітал або на інших партнерських підставах, змінює позиції та форми участі у розвитку процесу надрокористування. У ролі приватного інвестора може виступати іноземна компанія, що пояснюється бажанням держави забезпечити поставку капіталу, в тому числі й у вигляді нової техніки і технологій з-за кордону. Але, безумовно, передбачається і участь в партнерстві вітчизняного приватного капіталу.

Рис. 1. Взаємозв'язок учасників реалізації соціально відповідального управління в контексті державно-приватного партнерства

Джерело: Авторська розробка.

При цьому необхідно враховувати, що в даний час єдиного визначення, а відповідно і розуміння ДПП навіть у тих країнах, де воно розвивається досить успішно, досі не склалося. Тому ми говоримо лише про наявні підходи до визначення даного інституту суспільних відносин, маючи на увазі, що в кожній країні існує певна специфіка у трактуванні зазначеного поняття.

Аналіз визначень ДПП дозволяє виділити характерні риси цього явища:

- сторони партнерства повинні бути представлені як державним, так і приватним сектором економіки;
- взаємовідносини сторін ДПП повинні бути зафіксовані в офіційних документах (договорах, контрактах та ін.);
- взаємовідносини сторін ДПП повинні носити партнерський, тобто рівноправний характер;
- сторони ДПП повинні мати спільні цілі і завдання, націлені на реалізацію суспільного інтересу;
- сторони ДПП повинні об'єднати свої вклади для досягнення спільних цілей;
- партнери повинні розподіляти між собою витрати і ризики, а також спільно брати участь у використанні отриманих результатів.

Різноманітність видів, форм і сфер застосування ДПП роблять його універсальним механізмом для вирішення цілої низки довгострокових завдань – від створення і розвитку інфраструктури до розробки та адаптації нових перспективних технологій.

Головні риси ДПП, що відрізняють його проекти від інших форм відносин держави і приватного бізнесу, можуть бути зведені до наступного [1, 2, 6]:

- досить тривалі терміни угод про партнерство (зазвичай від 10 до 20 і більше років, у разі концесії до 50 років). Тимчасова обмеженість чітко дотримується: проекти

- створюються під конкретний об'єкт, який має бути завершений до певного терміну;
- специфічні форми фінансування проектів: за рахунок приватних інвестицій, доповнених державними фінансовими ресурсами, або ж спільне інвестування декількох учасників;
  - реалізація партнерських відносин в умовах конкурентного середовища, коли за кожен контракт або концесію відбувається конкурентна боротьба між потенційними учасниками;
  - специфічні форми розподілу відповідальності між партнерами: держава визначає цілі проекту з позицій інтересів суспільства і регулює вартісні і якісні параметри, здійснює моніторинг за реалізацією проектів; приватний партнер здійснює оперативну діяльність на різних стадіях проекту, – від розробки, фінансування, будівництва і експлуатації до управління;
  - поділ ризиків між учасниками угоди на основі відповідних домовленостей сторін.

Методи розробки і реалізації проектів ДПП можуть розглядатися як розвиток класичних методів і процедур проектного фінансування.

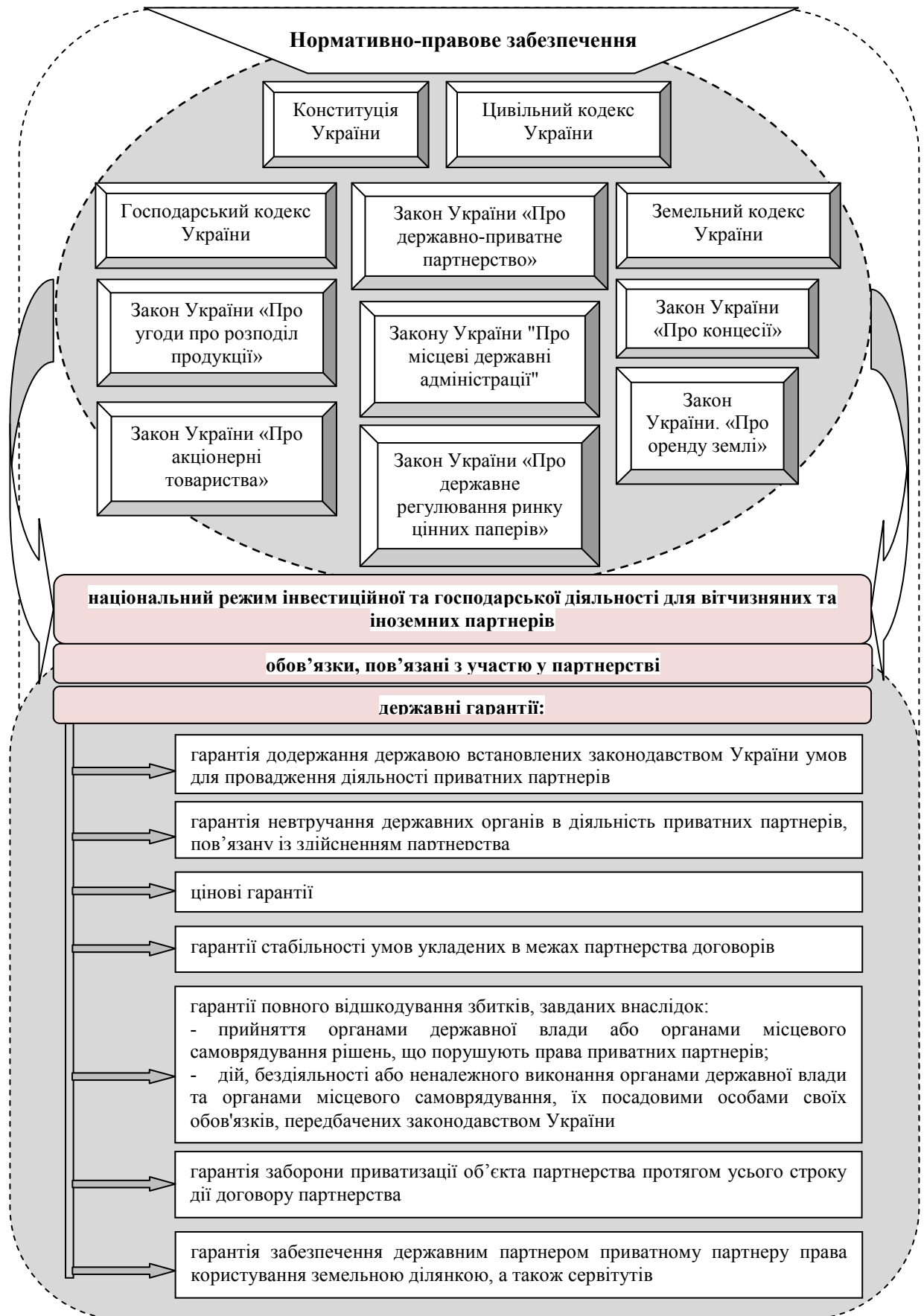
Однозначних рішень по різних країнах з позиції формування певних методів управління ДПП не існує. Контрольні й регулюючі функції в сфері ДПП від імені держави можуть здійснюватися або профільними міністерствами та відомствами, або спеціально уповноваженими органами. У розвинених країнах держрегулювання партнерських відносин з бізнесом організовано на великих міжгалузевих комплексах і спеціальні агентські структури з регулювання партнерських відносин, як правило, не створюються.

Розвиток відносин держави і приватного бізнесу характеризуються тим, що вони успішно можуть бути реалізовані не тільки на державному рівні, а й поширюються на більш низькі рівні суспільної системи – на рівень регіонів і місцевих органів влади. Це пов'язано з перерозподілом фінансових потоків на користь конкретних територій, а також з доцільністю розширення кола осіб і організацій, зацікавлених у реалізації відповідних програм. Крім того, саме регіональний рівень в сучасних умовах значною мірою зумовлює успішність реалізації загальнодержавної стратегії соціально-економічного розвитку. ДПП в значній мірі може сприяти подоланню системної кризи, зокрема реструктуризації вугільної промисловості та забезпеченню її сталого соціально-економічного розвитку.

В Україні загалом сформована правова база для розвитку окремих форм ДПП (рис. 2). Вона включає Конституцію України, Цивільний та Господарський кодекси України, законодавчі акти, серед яких закони України «Про державно-приватне партнерство», «Про угоди про розподіл продукції», «Про концесії», «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, тепlopостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» [3, 8, 14–19].

Крім законів, питання розвитку ДПП регулюються постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, положеннями та наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Лише на загальнодержавному рівні налічується кілька десятків законодавчо-нормативних актів, що регулюють питання ДПП.

У 2011-2012 рр. прийнято низку нормативних документів щодо методик і процедур, пов'язаних із реалізацією ДПП. Зокрема, затверджено: Порядок надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках ДПП; Методику виявлення ризиків, пов'язаних із ДПП, їх оцінки та визначення форми управління ними; Порядок надання державної підтримки здійсненню ДПП; Порядок проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення ДПП щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим; Порядок проведення аналізу ефективності здійснення ДПП; Форму техніко-економічного обґрунтування здійснення ДПП та Форму подання пропозиції щодо здійснення ДПП.

Рис. 2. Нормативно-правове забезпечення функціонування механізму ДПП
Джерело: Розроблено автором на основі [14-19].

Відповідно до цих документів ще на етапі до укладання угоди про ДПП приватному партнерові потрібно пройти складні процедури узгоджень. Водночас він не отримує від держави необхідних гарантій щодо виконання з її боку зобов'язань. Згідно із затвердженим порядком спочатку необхідно підписати контракт про ДПП та розпочати його реалізацію, а вже потім держава прийматиме рішення про надання фінансової підтримки, що не відповідає базовій сутності ДПП [5, 11-13].

Як показує аналіз, у розвитку проектів ДПП вирішальну роль відіграють інституційні умови, а саме: розвиток нормативно-правової бази та наявність державного органу влади, відповідального за консолідацію урядової політики у сфері залучення приватних компаній до інфраструктурних проектів. Проте існує низка суперечностей в інституційному забезпеченні ДПП.

Спеціально уповноваженим органом із питань ДПП, що формує та забезпечує реалізацію політики у цій сфері, здійснює відповідний моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Водночас Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України також забезпечує реалізацію державної політики у сфері інвестиційної діяльності та ДПП, бере участь в укладенні та виконанні договорів концесії, інших договорів, забезпечує розробку та реалізацію проектів ДПП. Окрім того, інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у реалізації політики ДПП у відповідних сферах [2, 8, 9].

Місцеві органи влади формують і забезпечують реалізацію політики розвитку ДПП на відповідному рівні управління. Така ситуація породжує дублювання функцій та виникнення суперечностей між органами влади, що свідчить про необхідність чіткого врегулювання цього питання.

Проведене дослідження доводить, що нормативно-правова база в Україні має стати гарантією прозорості, надійності та тривалості стосунків між представниками державного і приватного секторів у рамках партнерських програм.

Вельми важливого значення для імплементації соціальної відповідальності на вугільних підприємствах є ефективне функціонування інвестиційного механізму. На рис. 3 зображено інвестиційний механізм розвитку соціальної відповідальності вугільних підприємств на засадах державно-приватного партнерства. Під інвестиційним механізмом розвитку соціальної відповідальності розуміємо сукупність скоординованих інвестиційних екзогенних та ендогенних важелів впливу на процеси соціально відповідального управління діяльністю підприємства в забезпеченні підвищення інвестиційної привабливості підприємства на засадах державно-приватного партнерства.

Побудова та реалізація інвестиційного механізму, як процесу управління, можлива лише за умови дотримання певних принципів:

- постановка цілей та завдань інвестування, які узгоджуються із стратегією розвитку підприємства та інтересами його власників;
- врахування наявного інвестиційного потенціалу підприємства;
- комплексність, системність та гнучкість у прийнятті управлінських рішень стратегічного, оперативного та аналітичного спрямування;
- застосування контролінгу на всіх етапах інвестиційного процесу;
- інтегрованість зі стратегічними орієнтирами розвитку підприємства;
- диференціація управлінських рішень;
- об'єктивне застосування стимулів та санкцій до учасників інвестиційного процесу.

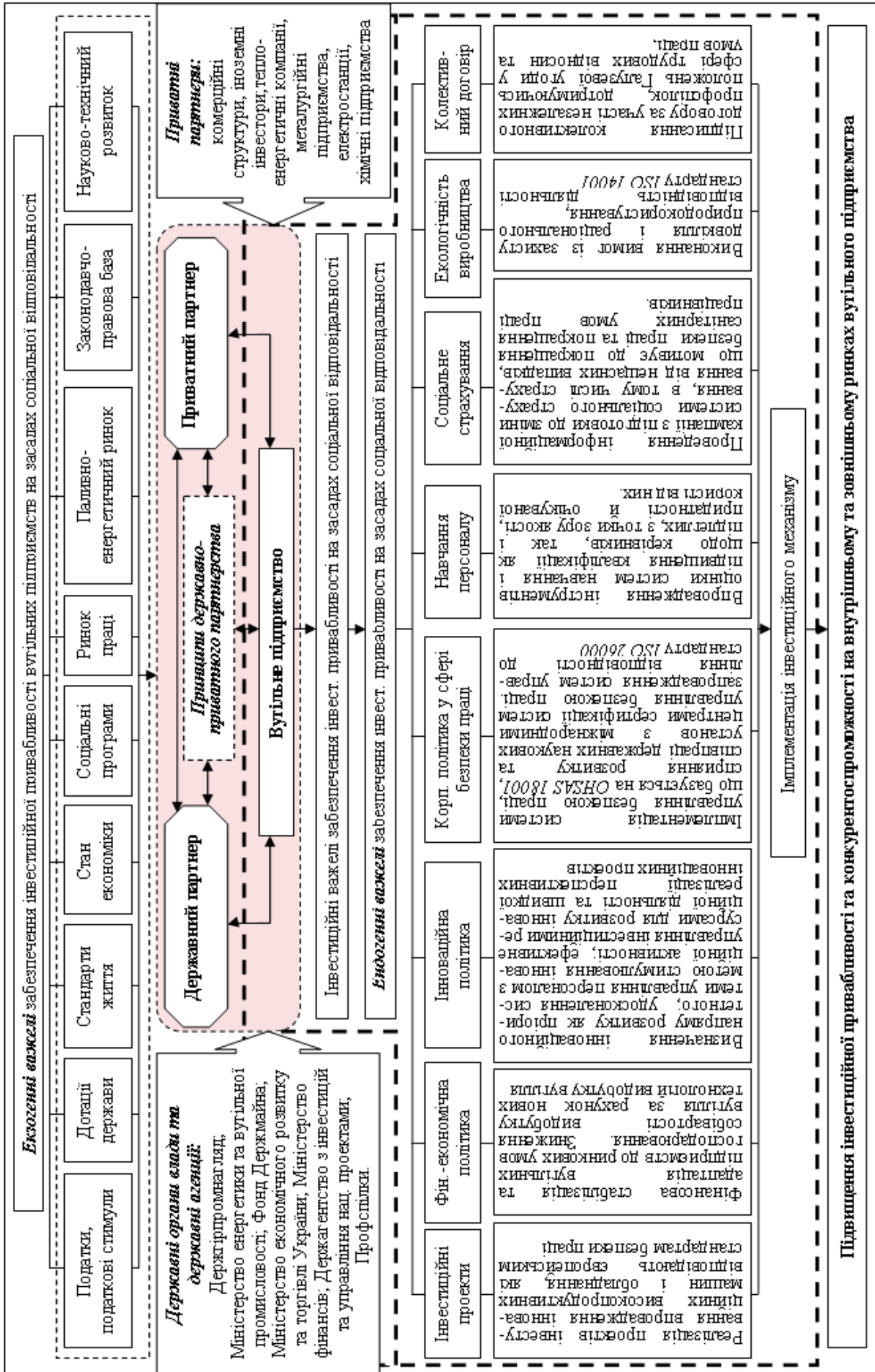

Рис. 3. Інвестиційний механізм розвитку соціальної відповідальності вугільних підприємств на засадах державно-приватного партнерства

Джерело: Розроблено автором.

Підприємство як відкрита економічна система знаходиться під впливом ендогенних та екзогенних важелів впливу. Так, до екзогенних важелів впливу забезпечення інвестиційної привабливості вугільних підприємств на засадах соціальної відповідальності відносимо: податкові стимули, дотації держави, стандарти життя, стан економіки, соціальні програми, ринок праці, паливно-енергетичний ринок, законодавчо-правову базу, науково-технічний розвиток.

Принципово важливими для ефективної взаємодії між державою та приватним бізнесом є питання перерозподілу прав власності. Варіантами світового досвіду реалізації ДПП є прості контрактні відносини (контракти на роботи і послуги) з повним збереженням кожним партнером всіх прав власності, з одного боку, і повну приватизацію, тобто повну передачу прав власності від держави до приватного підприємця, з іншого. Між цими полюсами розташовано безліч можливих варіантів і форм державно-приватних партнерських відносин, що базуються на різного ступеня уступки власника від держави приватному підприємцю на термін і на умовах, передбачених відповідною партнерською угодою. Основною метою держави при виконанні проектів ДПП може бути розглянута ефективна передача приватному партнеру ризиків, пов'язаних з плануванням, будівництвом, фінансуванням і управлінням поточною діяльністю об'єкта.

Важливою метою держави є також збільшення бюджетних доходів, одержуваних від реалізації проекту. Бюджетні доходи можуть також зрости у зв'язку з отриманням непрямих ефектів за рахунок поживлення кон'юнктури і зростання інвестиційної привабливості регіонів. Цілі приватного бізнесу визначаються прагненням стабільно отримувати і збільшувати прибуток, причому значення для підприємців має не просто розмір прибутку, а стабільність отримання доходів від проекту.

Для зниження цих витрат необхідним є створення загальної системи правил, що містять типові договори і спрощення правової системи в цілому. З боку держави в проектах ДПП реалізуються права власника, можливість надання податкових та інших пільг, гарантій, а також можливість отримання певних обсягів фінансових ресурсів.

В рамках ДПП держава отримує більш сприятливу можливість виконання своїх основних функцій - контролю, регулювання, дотримання суспільних інтересів. Крім того, неминучі підприємницькі ризики перерозподіляються в бік бізнесу. Держава зберігає за собою основні важелі регулювання і контролю, в тому числі тарифну політику, контроль за безпекою, контроль за екологічністю, контроль за якістю обслуговування користувачів. На рис. 4 зображена схема функціонування механізму ДПП з акцентом на присутність та секторальним розподілом функцій планування, організації, мотивації та контролю.

Для підвищення рівня гарантування захисту інтересів приватних інвесторів та держави у реалізації проектів ДПП для вугільних підприємств необхідно [6, 7]:

- розробити механізм справедливої компенсації у разі дострокового припинення договору ДПП за ініціативи державного партнера з метою відшкодування обґрунтованих збитків приватного партнера;
- запровадити здійснення щорічного моніторингу ефективності реалізації проектів ДПП та у разі необхідності внесення за його результатами пропозицій щодо вирішення виявлених проблем;
- розробити механізм гарантування фінансування проекту ДПП з боку державного партнера протягом усього періоду реалізації проекту, внести відповідні зміни до Бюджетного кодексу України;
- передбачити можливість заміни приватного партнера ДПП у разі невиконання ним зобов'язань без необхідності проведення нового конкурсу, внести відповідні зміни до Закону України «Про державно-приватне партнерство»;
- визначити види підтримки проектів ДПП, що можуть надаватись органами державної влади або місцевого самоврядування, внести відповідні зміни до Бюджетного кодексу України;

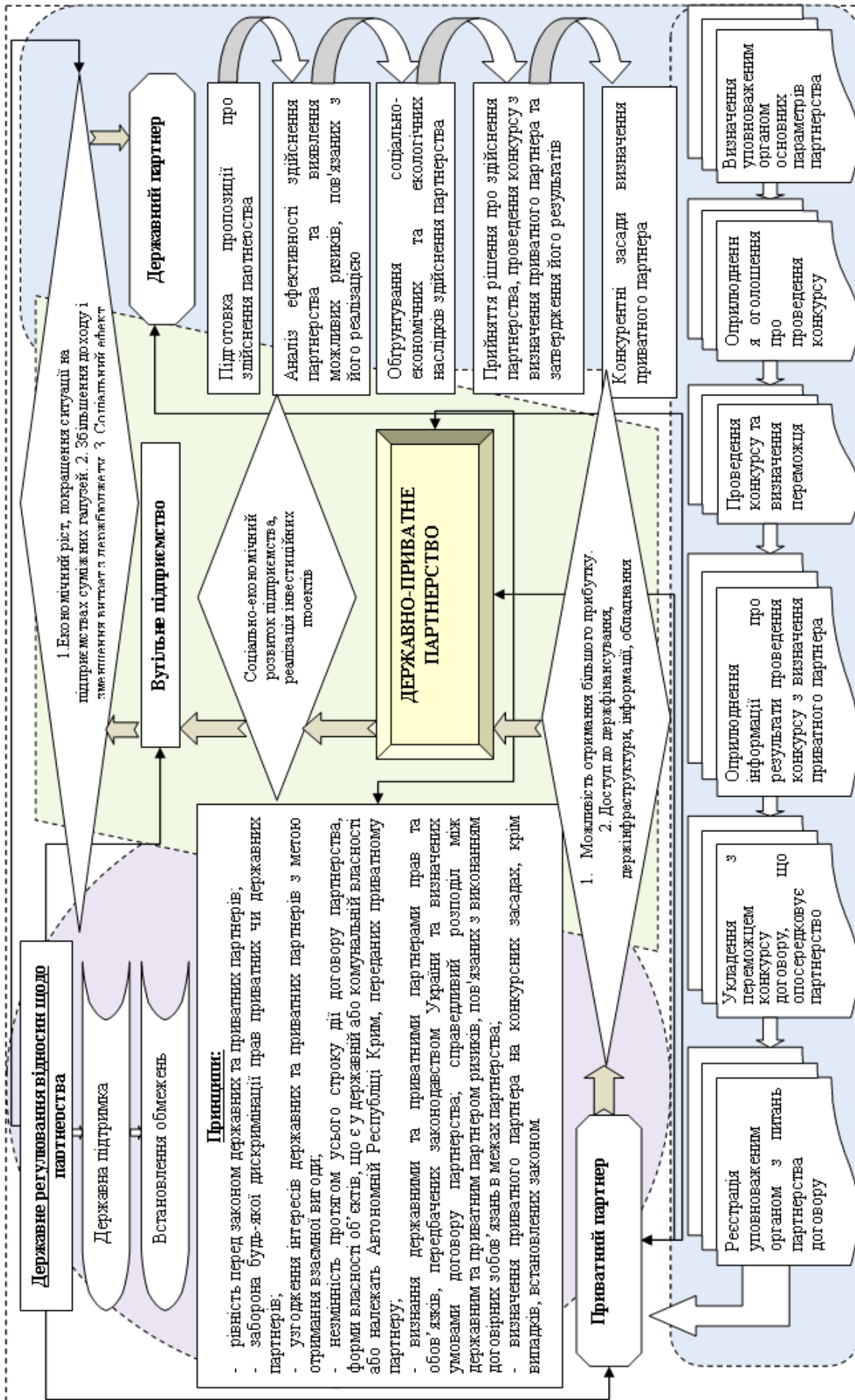

Рис. 4. Схема функціонування механізму ДПП для вугільних підприємств

Джерело: Розроблено автором.

– передбачити прискорену процедуру оформлення прав користування земельними ділянками та будівлями, переданими приватному партнеру при реалізації ДПП, незважаючи на форму їх власності (державну або комунальну).

Систематизація досвіду з розвитку ДПП в різних країнах дозволила виявити найважливіші чинники успіху, що дозволяють реалізувати переваги проектів ДПП [4, 6, 7]:

- наявність політичної та інституційної основи підтримки проектів ДПП (запитувана приватними інвесторами премія за ризик буде нижче, якщо гарантована послідовна політика держави);
- стабільне політико-правове середовище (зазвичай ДПП побудовано на складних правових і договірних відносинах, в яких бере участь безліч сторін, що призводить до великого зростання транзакційних витрат);
- справедливий розподіл можливостей і ризиків, які змінюються залежно від стану і форми ринку, місцевих рамкових умов. Якщо приватний інвестор несе більшу частину ризиків за проектом, то держава має обмежене право втручатися у виконання проекту або тільки виконує функції контролю;
- прозорий розподіл держзамовлень урядом передбачатиме створення для партнерів стимулів, які спонукають їх брати участь в оптимізації проекту;
- можливість точного підрахунку витрат і вигод від проекту з розробкою реалістичних сценаріїв майбутніх грошових потоків для оцінки потенціалу проекту з метою покриття інвестиційних витрат;
- створення сприятливого образу ДПП шляхом поширення адекватної інформації серед осіб, що приймають рішення про держінвестиції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведених досліджень визначено найважливіші принципи державно-приватного партнерства та встановлено, що державно-приватне партнерство в значній мірі може сприяти подоланню системної кризи, зокрема реструктуризації вугільної промисловості та забезпеченню її сталого соціально-економічного розвитку. Обґрунтовані заходи для усунення недоліків і протиріч інституційно-правового забезпечення розвитку державно-приватного партнерства та активізації практичного запровадження проектів на вугільних підприємствах; для підвищення рівня гарантування захисту інтересів приватних інвесторів та держави у реалізації проектів державно-приватного партнерства. Подальші наукові розробки проводяться в напрямку науково-методичного забезпечення реалізації конкретних інвестиційних проектів розвитку соціальної відповідальності вугільних підприємств в контексті державно-приватного партнерства.

Використана література:

1. Безбах Н. В. Правові особливості здійснення державно-приватного партнерства в Україні / Н. В. Безбах // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 18. – С. 117-120.
2. Булеев И. П. Социальная ответственность бизнеса: теория и практика / И. П. Булеев, Н. Е. Брюховецкая, Е. В. Черных; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти, Донец. ун-т экономики и права. – Донецк: ДонУЭП, 2008. – 136 с.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР. – 2003. – № 18, № 19–20, №21–22. – С. 144.
4. Клименко К. В. Основи функціонування інститутів спільного інвестування в посткризовий період [Текст] / К. В. Клименко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – №18. – С. 13–15.
5. Методика виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними, затв. пост. КМУ від 16.02.2011 р. N 232 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 18. – С. 769.
6. Павлюк А. П. Державно-приватне партнерство як механізм активізації інвестиційної діяльності в Україні / А. П. Павлюк, Д. В. Ляпін // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3 (24). – С. 38–45.
7. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Грищенко. – К, 2011. – С. 32.
8. Положення про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, затв. Указом Президента України від 12.05.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 39. – С. 1593.
9. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: затв. Указом Президента України від 31.05.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 41. – стор. 20. – С. 1666.

10. Поровская А. Я. Теоретические основы частно-государственного партнерства на современном этапе развития экономики России / А. Я. Поровская // Экономика. – 2008. – №2. – С. 146–149.
11. Порядок надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, затв. пост. КМУ від 09.02. 2011 р. № 81 // Офіційний вісник України. – 2011 р. – № 10. – С. 458.
12. Порядок проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, затв. постановою КМУ від 11.04. 2011 р. N 384 // Офіційний вісник України. – 2011 р. – № 28. – С. 1168.
13. Порядок проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим, затв. пост. КМУ від 11.04.2011 р. № 384 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – С. 1168.
14. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. // ВВР. – 2010.–№ 40. – С. 524.
15. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 р. // ВВР. – 1999. – № 41.– С. 372.
16. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг: Закон України від 14.12.1999 р. (в ред. Закону від 15.01.2009 р.) // ВВР. – 2009. – № 25. – С. 312.
17. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. (в ред. Закону від 14.03.1995 р.) // ВВР. – 1995. – № 15. – С. 99.
18. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, тепlopостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 № 2624-VI// ВВР. – 2011. – № 11. – С. 71.
19. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999 р. // ВВР. – 1999.– № 44. – С. 391.

REFERENCES

1. Bezbakh N. V. The legal peculiarities of the public-private partnership in Ukraine [Pravovi osoblyvosti zdiysnennya derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investment: Practice and Experience*, 2011, No. 18, pp. 117–120.
2. Buleev I. P., Bryukhovetskaya N. E., Chernykh E. V. Corporate Social Responsibility: Theory and Practice [*Sotsial'naya otvetstvennost' biznesa: teoriya i praktika*]. Donetsk, DonUEP, 2008, p.136.
3. Economic Code of Ukraine [Hospodars'kyu kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r.]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 2003, vol.18., p. 144.
4. Klymenko K. V. Fundamentals of operation of collective investment institutions in the post-crisis period [Osnovy funktsionuvannya instytutiv spil'noho investuvannya v postkryzovyy period]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investment: Practice and Experience*, 2011, No.18, pp. 13–15.
5. Methods of identifying the risks associated with public-private partnership, their assessment and determine the form of management [Metodyka vyyavlennya ryzykiv, pov'yazanykh z derzhavno-pryvatnym partnerstvom, yikh otsinky ta vyznachennya formy upravlinnya nymy, zatv. post. KМУ vid 16.02.2011 r. N 232]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No.18, p. 769.
6. Pavlyuk A. P., Lyapin D. V. Public-private partnerships as a mechanism to stimulate investment in Ukraine [Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm aktyvizatsiyi investytsiynoi diyal'nosti v Ukraini]. *Stratehichni priority – Strategic Priorities*, 2012, No.3 (24), pp. 38–45.
7. Hryshchenko S. Preparation and implementation of Public-Private Partnerships: A practical guide for local authorities and business [*Pidhotovka ta realizatsiya proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva: Praktychnyy posibnyk dlya orhaniv mistsevoyi vlady ta biznesu*]. Kyiv, 2011, p. 32.
8. The provisions of the State Agency for Investment and National Projects of Ukraine [Polozhennya pro Derzhavne ahent-stvo z investytsiy ta upravlinnya natsional'nymy proektamy Ukrainy, zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 12.05.2011 r.]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No. 39, p. 1593.
9. Regulations of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine [Polozhennya pro Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 31.05.2011 r.]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No. 41, p. 1666.
10. Porovskaya A. Ya. Theoretical basis of a public-private partnership at the present stage of development of the Russian economy [Teoreticheskie osnovy chastno-gosudarstvennogo partnerstva na sovremennom etape razvitiya ekonomiki Rossii]. *Ekonomika – Economy*, 2008, No.2, pp. 146–149.
11. The order of assignation by the private partner to the government partner the information about the contract concluded under public-private partnership [Poryadok nadannya pryvatnym partnerom derzhavnomu partneru informatsiyi pro vykonannya dohovoru, ukladenoho v ramkakh derzhavno-pryvatnoho partnerstva, zatv. post. KМУ vid 09.02. 2011 r. # 81]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No. 10, p. 458.
12. The procedure of analyzing the effectiveness of the implementation of public-private partnerships [oryadok provedennya analizu efektyvnosti zdiysnennya derzhavno-pryvatnoho partnerstva, zatv. postanovoyu KМУ vid 11.04. 2011 r. N 384]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No. 28, p. 1168.
13. The order of the competition realization to determine the private partner for public-private partnership as to public facilities, community property and facilities owned by ARC [Poryadok provedennya konkursu z vyznachennya pryvatnoho partnera dlya zdiysnennya derzhavno-pryvatnoho partnerstva shchodo ob'yektiv derzhavnoyi,

- komunal'noyi vlasnosti ta ob'yektiv, yaki nalezhat' Avtonomniy Respublitsi Krym, zatv. post. KMU vid 11.04.2011 r. # 384]. *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 2011, No. 28, p. 1168.
14. The Law of Ukraine “On public-private partnership” [Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r.]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, vol.40, p. 524.
15. The Law of Ukraine “On concessions” [Pro kontsesiyi : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r.]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 1999, vol.41, p. 372.
16. The Law of Ukraine “On concession to build and operate roads” [Pro kontsesiyi na budivnytstvo ta ekspluatatsiyu avtomobil'nykh dorih: Zakon Ukrainy vid 14.12.1999 r. (v red. Zakonu vid 15.01.2009 r.)]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 2009, vol.25, p. 312.
17. The Law of Ukraine “On Lease of State Property” [Pro orendu derzhavnoho ta komunal'noho mayna: Zakon Ukrainy vid 10.04.1992 r. (v red. Zakonu vid 14.03.1995 r.)]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 1995, vol.15, p. 99.
18. The Law of Ukraine “On peculiarities of lease or concession facilities centralized water supply and wastewater from municipal ownership” [Pro osoblyvosti peredachi v orendu chy kontsesiyu ob'yektiv tsentralizovanoho vodo-, teplopostachannya i vodovidvedennya, shcho perebuyayut' u komunal'niy vlasnosti: Zakon Ukrainy vid 21.10.2010 # 2624-VI]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 2011, vol.11, p. 71.
19. The Law of Ukraine “On Production Sharing Agreements” [Pro uhody pro rozpodil produktsiyi: Zakon Ukrainy vid 14.09.1999 r.]. *Visnyk Verhovnoi Rady - Bulletin of the Verkhovna Rada*, 2010, vol.44., p. 391.

Рецензія: д.е.н., проф. Сімченко М. О.

Reviewed: Dr., Prof. Simchenko M. O.

Received: October, 2013

1st Revision: October, 2013

Accepted: October, 2013

